

могу в їх нелегкій діяльності. Тільки розуміння породжує повагу. Саме тому поліцейські департаменти почали створювати спеціальні школи для громадян, де їх ознайомлюють не тільки з проблемами боротьби зі злочинністю, але й з життям та роботою місцевого поліцейського відомства. Особи, які закінчили народні поліцейські академії, краще розуміють роль та роботу поліції, більше допомагають поліцейським і скоріше йдуть на контакт з ними. Перша така академія з'явилася в Англії у 1977 р. Зараз цей досвід має вже міжнародне значення [9, с.5-10].

Всі ці форми сприяють створенню навколо поліції позитивного (або як кажуть деякі дослідники – вихованого) оточуючого середовища. Зрозуміло, що виконання працівниками правоохоронних органів своїх професійних обов'язків у «вихованому» середовищі, в оточенні людей, які розуміють їх завдання, труднощі, проблеми, готові їх підтримувати, а у разі потреби прийти на допомогу має значно більшу ефективність.

Звернемо увагу ще на один вельми важливий аспект проблеми, що розглядається – це зовнішній вигляд поліцейських. Сучасні зарубіжні теоретики зауважують з цього приводу, що респектабельний зовнішній вигляд поліцейського говорить про добрий матеріально-технічний стан справ у поліції, про самодисципліну поліцейського, про його ставлення до своїх обов'язків та оточуючих. Все це викликає у населення довіру та бажання взаємодіяти з органами правопорядку [1, с.32].

Таким чином, у справі формування позитивного іміджу правоохоронних органів немає дрібниць, немає речей більш суттєвих і менш суттєвих. Кожна з них закладає свою цеглину у фундамент загальної справи.

Список літератури: 1. Колонтаевская И.Ф. Профессиональное образование кадров полиции за рубежом (педагогический аспект). М., 2000. 2. Матюхіна Н.П. Поліція Великобританії: сучасні тенденції розвитку та управління: Монографія / За заг. ред. О.М. Бандурки. Х., 2001. 3. Джурканин Т., Негодченко А., Сергєвнин В. Кадровое обеспечение полиции США: Монография. Х.; Д., 2003. 4. Энциклопедия социальной работы / Пер. с англ. В 3-х т. М., 1993–1994. 5. Police Force, police service. Care and control in Britain / Edited by M. Stephens and S. Becker. London, 1994. 6. Core issues in policing / Edited by F.Leishman, B.Loveday, S.Savage. 2nd ed. Harlow: Pearson Education Limited, 2000. 7. Губанов А.В. Полиция государств Западной Европы: основные черты организации и деятельности. М., 1990. 8. Участковая служба в Германии: обзорная информация. Зарубежный опыт. М., 1996. 9. Вопросы борьбы с преступностью за рубежом: Реф. сб. Вып. 31. М., 1995.

Надійшла до редколегії 31.10.05

А.М. Куліш

ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ УКРАЇНИ ЯК СИСТЕМА

Проблема визначення сутності та поняття правоохоронної системи відіграє надзвичайно важливу роль у вирішенні завдань побудови в Україні правової соціальної держави. Однак дана категорія належить сьогодні до числа найменш розроблених та неоднозначних. Примітно, що у багатьох сучасних підручниках з відповідних дисциплін поняття правоохоронної сис-

теми взагалі відсутнє. Така ситуація сприяє неоднозначному тлумаченню компетенції правоохоронних органів, ускладнює створення методологічних засад їх взаємодії, робить непереконливими численні класифікації правоохоронних органів, оскільки не зрозуміло, на підставі яких критеріїв ті чи інші державні та недержавні органи віднесені дослідниками до правоохоронних. Вказане і обумовило мету написання цієї статті.

Як слушно зазначає І.Петрухін, навряд чи може існувати суспільство, в якому взагалі не було б злочинності, а отже, змінюються форми злочинності, але сама вона як соціальне явище була, є і, мабуть, буде [1, с.111]. Проте на сучасному етапі розвитку людської цивілізації єдино можливим станом громадянського суспільства вважається громадянський мир. Головні завдання щодо його забезпечення і виконує правоохоронна система [2, с.45].

Правоохоронна система як цілісна система має наступні властивості: цілісність, структурність, взаємозалежність системи і середовища, ієрархічність, множинність опису. Цілісність означає принципову неможливість зведення властивостей системи до суми властивостей складових її елементів і невиводимість з останніх властивостей цілого, а також залежність кожного елемента, властивості, відношення системи від його місця, функції всередині цілого. Структурність надає можливість опису системи через встановлення мережі зв'язків, і обумовленість поведінки системи не стільки поведінкою її окремих елементів, скільки властивостями її структури. Взаємозалежність системи і середовища означає, що ця система формує і виявляє свої властивості в процесі взаємодії із середовищем, під яким у даному разі слід розуміти зовнішні стосовно до конкретної системи об'єкти. Ієрархічність означає, що кожен елемент у свою чергу може розглядатися як інша система, а досліджувана у даному випадку цілісність представляє собою один з компонентів ширшої системи. Множинність опису кожної системи означає, що в силу принципової складності кожної системи її адекватне пізнання вимагає побудови безлічі різних моделей, кожна яких описує лише певний аспект цілого [3, с.584].

Правоохоронну систему характеризують специфічні ознаки, які впливають із основних властивостей, з яких основними, на нашу думку, є наступні: 1) система має загальну мету; 2) має центр управління (орган управління); 3) в якості потенціалу розвитку системи виступають внутрішні і зовнішні зміни.

Правоохоронну систему можна розглядати й як компонент найбільшої суб'єктивно-об'єктивної системи – суспільства, яке прагне до досягнення певної мети (виживання, прискорений розвиток тощо). Кожен компонент правоохоронної системи має свої завдання, і функціонування всіх компонентів системи є засобом досягнення спільної мети. Отже, правоохоронна система як компонент громадської системи теж є доцільною системою. Доцільність передбачає наявність управляючого центру, який коригує діяльність системи, який визначає цілі, шляхи та способи їх досягнення. На нашу думку, такий центр представляє складну взаємодію суб'єкта і об'єкта. Діяльність управляючого центру пов'язана з внутрішніми і зовнішніми змінами системи, тобто в системі повинні відбуватися аномальні явища, які

відповідно до принципу єдності і боротьби протилежностей уявляють собою один чинників розвитку системи. При цьому необхідно відмітити, що за своєю сутністю зазначені «аномалії» для системи аномаліями в повному цьому слова не є, оскільки становлять невід'ємну умову функціонування системи. Однак при цьому система повинна володіти здатністю опиратися ентропії, інакше створюється загроза її руйнування. Оскільки, як було відзначено вище, правоохоронна система до об'єктивно-суб'єктивних систем, суб'єктивний чинник цілком може за відповідних умов призвести до неможливості перетворення зовнішніх та внутрішніх впливів в позитивний для розвитку системи чинник. Вважаємо, що цілком можливо і необхідно довести чітко визначити причини виникнення критичних ситуацій і відповідно виробити прийоми їх нейтралізації.

На наш погляд, в сучасних умовах правоохорона є не тільки регулятором існуючих громадських відносин, й засобом впливу на чинники, які визначають їх виникнення і розвиток. Знання способів і необхідних умов ефективного впливу правоохоронної системи на суспільство надає можливість успішної зміни інших соціальних систем. З огляду на це, дослідження правоохоронної системи передбачає використання досягнень філософії, соціології, психології, інших суспільних наук. Таким чином можна значно урізноманітнити як методи дослідження, так і джерела пізнання.

Оскільки правоохоронна система є системним утворенням, то зміни на окремі ділянки правового регулювання неминуче спричинять зміни на іншій. Якщо такі зміни перейдуть певний кордон, то це призведе до дестабілізації, корінної зміни якості системи або до її руйнації. Приклад цього – події листопада-грудня 2004 р., які, зокрема, позначилися на ключових моментах існування правоохоронної системи України.

Вказані вище чинники становлять саме систему, і остання характеризується цілісністю, структурністю й іншими якостями будь-якого системного об'єкта. Особливу увагу ми хочемо звернути на застосування принципу цілісності, який означає принципову незвідність властивостей системи до суми властивостей складових її елементів і невиводимість з останніх властивостей цілого, тобто елементи при взаємодії в рамках системи один з одним і з зовнішньої середовищем змінюють свій зміст і внутрішню будову. Один елемент, взятий сам по собі, – це одне, а розглядуваний у складі системи – інше, оскільки властивості елемента залежать від його відносин всередині системи з іншими елементами. Пояснюючи дане положення, зазначимо, що можна піддати серйозній критиці і стан дисципліни в органах внутрішніх справ, і систему показників службової діяльності податкової міліції, і систему відбору кадрів для органів прокуратури, розглядаючи їх ізольовано, вносити відповідні зміни у практику функціонування даних структур, але не отримувати очікуваного результату. Якщо ж розглядати правоохоронні органи в системі, де, як вказувалося вище, сума властивостей елементів принципово не може бути зведена до властивостей системи, то і критичний аналіз особливостей діяльності правоохоронних органів потребує врахування значно більшої кількості взаємозв'язків, властивостей правоохоронної системи, і розроблювані пропозиції щодо змін у будь-якій

ланці правоохоронної системи мають враховувати їх вплив на всю правоохоронну систему. Проте лише за таких умов можливе реальне, оперативне та доцільне управління правоохоронними органами.

На нашу думку, при аналізі правоохоронної системи треба врахувати, що у відповідності до положень теорії систем критерієм елементності частин виступає принцип тотожності частин щодо їх місця у даній системі. Цей принцип може бути сформульовано як вимога нерозрізненості елементів. Тобто правоохоронні органи в правоохоронній системі перебувають на одному рівні й як неподільні елементи є рівними.

Отже, використання теорії цілісних систем для аналізу сутності правоохоронної системи дає, по-перше, об'єктивне бачення досліджуванях явищ. По-друге, безсумнівна управлінська цінність вказаного підходу: ставиться питання про детермінованість функціонування правоохоронної системи цілями суспільства. По-третє, це обумовлює необхідність більш пильної уваги до процесу еволюції правоохоронної системи: оскільки це система об'єктивно-суб'єктивна, то системотворчі чинники виявляються при взаємодії системи і довкілля, що для соціальних систем має особливе значення, на відміну від суб'єктивних і об'єктивних.

На підставі вищевикладеного можна сформулювати наступне поняття правоохоронної системи: «правоохоронна система – це соціальна об'єктивно-суб'єктивна система, яка включає систему правових засобів, методів та гарантій, які забезпечують охорону суспільних відносин від протиправних посягань, та державні органи, які виконують правоохоронні функції».

Список літератури: 1. Петрухин И.Л. Человек и власть (в сфере борьбы с преступностью). М., 1999. 2. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. Х., 1998. 3. Философский энциклопедический словарь. М., 1989.

Надійшла до редколегії 17.09.05

М.М. Бурбика

ПРАВОВИЙ СТАТУС КАДРОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Важливе місце у роботі з персоналом органів прокуратури займають кадрові підрозділи, зокрема, на рівні Генеральної прокуратури – це Управління кадрів, на рівні областей – відділи роботи з кадрами, на рівні районів – відділення роботи з кадрами, від діяльності яких залежить ефективність відбору, розстановки, професійного навчання та виховання персоналу органів прокуратури, його соціально-правового захисту, і як наслідок – ефективність виконання поставлених перед прокуратурою завдань.

Звідси необхідним, на нашу думку, є дослідження проблемних питань правового статусу кадрових підрозділів органів прокуратури України. Слід відзначити і те, що проблеми діяльності кадрових підрозділів органів прокуратури України свого часу досліджували В.І.Васильєв, В.М.Гусаров, Л.М.Давиденко, П.М.Каркач, М.В.Косюта, В.І.Малюга, М.І.Мичко, В.В.Сухоненко, М.К.Якимчук та ін. Проте ряд актуальних і практично значущих проблем в сфері діяльності кадрових підрозділів органів прокуратури